

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 31 (8615)

4 АВГУСТ

2016 йыл

КИШИ ЮМА

САРЫ ТАМБЫЗ АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

МЕРЕКЕ

Тувган ерине, Россияга алал етекши

Буьгуьн Дагестан Республикасынынъ Аькимбасы Рамазан Гаджимурадович тувганлы 70 йыл толады. Ол 1946-ншы йыл 4-нши августта Тлярата районынынъ Гебгуда авылында тувган. Оьзининъ сав яшав оьмирин Рамазан Гаджимурадович оьз билиминъ эм етекшилик сулыбынъ оьстируьвге, тувган республикасына, уллы Россия элине куллык этуьвге багыслап келеди. Ол философия илмилер докторы, 1990-1993-нши йылларда РСФСР халк депутаты, 1991-1993-нши йылларда РСФСР Оьр Советининъ миллетлер палатасынынъ председатели, 1993-нши йылдынъ декабринен 1995-нши йылдынъ декабрине дейим РФ Федераллык Йыйынынынъ Федерация Советининъ депутаты, Федерация Советининъ Председателинынъ орынбасары эм сондай коьп дережели патшалык ис орынларында аьрекет эткен. Р.Абдулатипов 1993-нши йылдагы Россия Федерациясынынъ Конституциясынынъ авторларынынъ бириси болады. Онынъ басшылавы ман 1996-ншы йылда Россия Федерациясынынъ оькимет Миллет политика концепциясы асылланды-

рылган эм кабыл этилинген.

Рамазан Гаджимурадович 30-дан артык монографиядынъ, 400-ден артык илми эм илми-публицистикалык макалаларынынъ, сонынъ ишинде «Меним

Россиямнынъ халклары» баспасынынъ авторы. 2010-ншы йыл маданият тармагында РФ Оькиметининъ савгасына тийисли этилинген.

Р.Абдулатиповтынъ 2013-нши йыл-

дынъ февралинде Дагестан Республикасынынъ Президентининъ куллыгын юритуьвши болып келуьви мен ок республикадынъ ямагат-политикалык, социал-экономикалык, маданият яшавында маьнели туьрленислер кезеги басланады. Онынъ баславы эм аьрекет мен сол йылдынъ 1-нши июлиннен алып Дагестанды кризисли аьлленден шыгарув эм оьрлентуьв ниет пен 10 приоритетли проектлери (аьлиги заманда 7 проектлер) аьзирленип, яшавга шыгарылып басланган. Солардынъ ишинде «Экономикады акка кайтарув», «Хайырлы патшалык етекшилев», «Хайырлы АПК», «Янгы индустриализация», «Аьдем капиталы» приоритетли оьрленуьв проектлери алды орынларды аладылар эм солардынъ етимисли аьлде яшавга шыгарылувы ман республикадынъ келеектегиси, аьр бир дагестаншындынъ бактысы тар байланыслы.

Аьлиги заманда Р.Абдулатипов Дагестан Республикасынынъ Аькимбасы болып, онынъ уьйкен Россия патшалыгы санында илгери оьрленуьвине оьз ис уьлисин косады.

ФОРУМ

Тав ерлерге – артык маьне

Дагестан Республикамыздынъ баскаласы Махачкалада 27-нши июльде Тав форумы озгарылды. Россиядынъ туьрли регионларыннан келген конакларды хош коьрип алып, элимиздинъ тавлар ерлерин оьрлендируьвдинъ маьнели экенин белгилеп, республика етекшиси Р.Абдулатипов Сырт Кавказ субъектлерине, оьз куышлерин онълап, федераллык власть органлары ман (айтпага, РФ Минэкономика, Минэкология эм баска ведомстволар) биргелес куллык юритпеге кереги акында айтты. Тав политикасынынъ бас борышы – тав ерлер яшавшыларынынъ маданиятын, аьдет-йорыкларын саклав экенин белгиледи. Ол буьгуьнде тав ерлерге тийисли эс каратылмактаганын, олар экономикалык яктан арт калатаганын белгиледи.

Рамазан Абдулатипов солай ок Тав форумын уйгынлавышыларына эм онынъ катнасувышыларына каратылган РФ Президентининъ СКФО-да

толы ьхтыярлы ваькилининъ хошлавын окып эситтирди.

Бу форумды озгарувдынъ тек республика уьшин тувыл, савлай Сырт Кавказга да маьнелиги барлыгын Сырт Кавказ ислери бойынша РФ министри Лев Кузнецов та белгиледи. Ол бу форум толтыруьвши влаьстинъ федераллык, республикалык органларына тавлар ерлерин оьрлендируьв уьшин аян аьллен туьзек пайдалы йосык-амаллар таппага эп береегин белгиледи.

Сонъ доклад пан ДР Оькиметининъ вице-преьмери Раюдин Юсуфов шыгып соьйледи. Ол республикадынъ бирдей территориялык оьрленуьви мырадта тав политика тармагында нормативли правовой негизи туьзилгенин, Дагестаннынъ тав ерлери акында закон алынганын, 2025-нши йылга дейим «Тав Дагестаны» ерининъ социал-экономикалык оьрленуьвининъ стратегиясы беркитилгенин билдирди.

Оьз ойлары ман форум катнасувышылары алдында Россиядынъ Конституционлык судынинъ агзасы Гадис Гаджиев, Халklar ара географиялык союзынынъ президенти, РАН география институтынинъ директорынынъ орынбасары Владимир Колосов, МГУ-дынъ экономика эм социаллык география кафедрасынынъ заведующий Вячеслав Бабуриш шыгып соьйледи.

Шара сырагыларын келтире берип, Рамазан Абдулатипов белгиледи: «Биз ортага салып ойласувга коьп соравлар коьтердик, эм эндигиси бизге оларды шешуьвдинъ аян йолларын белгилемеге керек. Буьгуьнде туьрли деревелерде, туьрли институтлар эм субъектлер мен яшавга шыгарылактаган коьп соравлар шешиледи. Олай деген, продукт бермеге шак эткен. Дагестан декларациялардан, излев-актарувлардан аян куллык этуьвге коьшуьвге етискен».

«Дагестан булаклары» шарасында

Оьткен юма ишинде, 27-нши июльде, Сырт Кавказ ислери бойынша РФ министри Лев Кузнецов эм Дагестан Аькимбасы Рамазан Абдулатипов Тав форуму ман байланыста Махачкаладынъ орталык майданында кенъ

аьлде ерлестирилген 14 этноподворьелерде (авар, даргин, кумык, лак, лезгин, азербайджан, ногай, тат, агул, цахур, рутул, шешен, табасаран) болдылар. Олар бу «Дагестан булаклары» деп аталган шарады уйгынлав дере-

жесине йогары баа бердилер. «Мундай шаралар регион яшавшыларынынъ маданиятын, аьдет-йорыкларын ийги билмеге ярдам этеди», – деп белгиледи Рамазан Абдулатипов.

Мунда дагестан халк-

ларынынъ кол оьнерининъ туьрли затларын коьрмеге, миллет аслардынъ даьмин татпага, туьрли яратувшылык коллективлердинъ, йырлавышы эм биовшилердинъ оьнерлери мен сукланмага эп болды.

«ЦАМАУРИ»

Туьрли миллетлерди бирлестирип

Тавлар йылы ишинде эм Тлярата районынынъ 90 йыллыгына багысланып «Цамаури» деп халк маданиятынынъ аьдетли фестивали озгарылды.

Хошлав соьзи мен йыйылганлар алдында Дагестан етекшиси Рамазан Абдулатипов шыгып соьйлеп, Дагестанда болактаган туьрлентуьвлер аьр аьелдинъ онъайлыгын эм кавыфсызлыгын аьжетсизлевге каратылганын белгиледи.

Коьп халklar яшайдылар Дагестанда, ама тек куванышлы эм кайгылы куьнлерде олар бир аьел болып бирлеседилер. Буьгуьн де ашык аспан астында тавлар ман тоьгерек бийленген ерде Дагестан калаларынынъ эм районларынынъ яратувшылык коллективлери оьз маданиятын, йырларын эм биовлетрин коьрсетдилер.

Конак эсабында шарада Кабардино-Балкария, Сырт Осетия, Краснодар крайы, Азербайджан, Ростов-на-

Дону ериннен ваькиллери ортакшылык этилер.

Концерт биткеннен сонъ сыйлы конакларга миллет асларынынъ даьмин татпага шақырдылар.

Байрам шарасында ДР Оькиметининъ Председатели Абдусамад Гамидов, ДР Халк Йыйынынынъ Биринши орынбасары Юрий Левицкий, РФ ФС Госдумасынынъ депутаты Умахан Умаханов, Россиядынъ ат казанган тренери, Госдума депутатына кандидат Валерий Газзаев, Дагестан министрлер кабинетининъ агзалары, республика парламентининъ депутатлары, районлар эм калалар етекши-лери (солардынъ ишинде бизим район етекши-лери де), СМИ ваькиллери катнастылар.

«Цамаури» халк маданиятынынъ аьдетли фестивалинде «Айланай» ансамбли де ортакшылык этти.

«Дагестанская правда» газетасыннан.

«ЭКОНОМИКАДЫ АККА КАЙТАРУВ»

Уйинъизге, ер участогынъызга ие болынъыз

Дагестан Республикасынынъ «Экономикады акка кайтарув» деген приоритетли оърленувв проектин эм 2016-ншы йылга республикадынъ косылма бюджетине косымша налог эм налог тувыл келимлерди келтируув ниет пен Шаралар планын («йол картасын») яшавга шыгарув йолларынынъ бириси яшавшыларды ер участоклары ман уй-муылкине байырлык ыхтыярларын алувга онълав болады.

Бу маъселе мен байланыста Ногай районы бойынша ДР МФЦ ГАУ Терекли-Мектебтеги филиалынынъ пресс-службасынынъ басшысы Артур Тангатаров пан йолгыспага туъсти. Мунда район яшавшылары оъзлерининъ уйлерине эм ер участокларына байырлык ыхтыярларын патшалык ягыннан регистрация эттируув ушин куън сайын да келедилер. Куън сайын да аъдемлерди филиалдынъ операторлары йолгытып, «зеленка» эттируув бойынша керекли ярдамларын бередиленер.

Аър бир аъдем оъзи яшайтаган байыр уйине эм ер участогына шынты ие болув ушин патшалыктан тийисли ыхтыярга керекли документлер алмага борышлы. Оларсыз сен толы ыхтыярлы ие тувыл деп саналасынъ. Буъгуьнлерде яшавшы ер участогынынъ межелерин биринши кере белгилев ушин 3500 маънет (госпошлина – 350 маънет), уйи ушин техплан эттируув мырады ман да 3500 маънет (госпошлина – 350 маънет) акша тоълейди. Соъйтип, быйылдынъ 15-нши июлине дейим «зеленка» эттиргенлерге ер участогы ушин айырым шайытлама эм уй ушин айырым шайытлама берилип келген эди. Болса да 15-нши июльден сонъ ол йорык туърленген. Эндигиси эттирген «зеленкасы» ушин ЕГРП-ден (байырлыкка ыхтыярынынъ ортак бир патшалык реестри) выписка бериледи. Бу выписканынъ куъши 1 ай заман болжалына етеди. Соны алув ушин 200 маънет госпошлина тоъленеди.

Ер участогын межелерге белгилев ушин кадастр ислерине 20 куън кетеди. Байыр уйге эм ер участогына кадастр паспортын алувга тагы да 10 куън, оннан сонъ «зеленкадынъ» оъзин алувга да 10 куън кетеди.

М.ЮНУСОВ.

ЯСЛАР КУЪНИ БЕЛГИЛЕНДИ

Яслык – наъсипли келеектегиге сеним

Яслык – ол аър бир аъдемнинъ яшавында энъ кызыклы шак. Ол заман излевлер, табувлар, уьмитлердинъ яшавга шыгарылувы ман байланыссы. Оькиметимиз бойынша яслардынъ яшавын ийгилендируувге кайсы ягыннан да демевлик этилип келеди. Ясларга деп туърли спорт, билимлендируув, маданият эм баска туърли шаралар уйгынланып озгарыладылар. Календарьде Яслардынъ куъни деп айырым куън де белгиленген. Эм сол байрам элимиз бен неше йыллар бойы кенъ байрамшыланып келеди.

Ногай районында да Яслардынъ куънине багысланган байрам «Ногай районынынъ яслары наркотиклерге эм терроризмге карсы» деген шақырув астында кызыклы кепте уйгынланып белгиленди. 24-нши июльде Яслар куънине багысланып, Терекли-Мектеб авыл стадионында «Яслык» яслар орталыгынынъ эм «село Терекли-Мектеб» СП МО администрациясынынъ уйгынлавы ман спорттынъ футбол, волейбол, октан атув кеплери бойынша чемпионаты оьгти. Спорттынъ туърли кеплери бойынша районнынъ Терекли-Мектеб, Карагас, Куънбатар, Нариман, Бораншы, Червленные Буруны, Карасу, Нефтекум районнынъ Новкус Артезиан авылларынан 200-ге ювык яслары оъз

куъшлерин сынадылар. Эм волейбол бойынша ярыста Терекли-Мектеб авыл ясларынынъ куъби 1-нши орынга, Новкус-Артезиан авылынан яслар куъби 2-нши орынга, Куънбатар авыл яслары 3-нши орынга тийисли этилдилер. Спорттынъ футбол кебин суъювшилердинъ арасынан 1-нши орынды Бораншы, 2-нши орынды Карасу эм 3-нши орынды Червленные Буруны авылларынынъ куъплери бийледилер. Ок атув спорттынъ кебинде оъзин сынаганлардынъ арасынан да енъуьвшилер белгилендилер. Олар М. Янгазиев (Терекли-Мектеб авылы) 1-нши орынга, А. Адисов (Карагас авылы) 2-нши орынга, А. Язлыев (Карагас авылы) 3-нши орынга тийисли этилдилер. Енъуьвшилерге Сый грамоталар, акша эсабында баргы эм кубок тапшырылды.

Спорт шараларыннан сонъ ясларга деп район маданият уйинде концерт уйгынланган эди.

Кешки явган язгы ямгыры коькти мунълы этип коьрсетсе де, ясларга байрамды байрамшыламага буршавлык этпеди. Район маданият уйининъ фойесинде йыйылган ясларды Терекли-Мектеб авыл администрациясынынъ аькимбасы З.Аджибайрамов, ДР Ямагат палатасынынъ агзасы Б.Кудайбердиев, «Ногайский

РАЙОН АДМИНИСТРАЦИЯСЫНДА

Ясы етпегенлерге маъне бериледи

«Ногайский район» МО администрациясынынъ ясы етпегенлер ислери эм ыхтыярлар коршалав бойынша комиссиясынынъ аьрекетин 12 специалист аьжетсизлейди, комиссияды Амирхан Зейнадинович Межитов етекшилейди. Бизим район еринде ясы етпегенлердинъ саны 5974 аъдем болады. Комиссиядынъ эсабына I кварталда 13 ясы етпегенлер салынган. Сол болжал ишинде 5 бала эсаптан тайдырылган, эсапка бир бала школага бармайтаганы уьшин салынган, аьлиги заманда эсапта 9 бала бар.

Комиссияга 13 административли протоколлар туъскен, 10 кенъес озгарылган. 7 ясы етпегенлерге карсы административли ислер йыйналган. Солардынъ ишинде – ямагат ерлерде таъмеки тартув, регистрация йорыкларын бузув, ямагат ерлерде эсиртеган ишимликлер мен пайдаланув. Бу материаллар баъриси де каралган эм сол карар бойынша токтаслар алынган, куъналилерге штрафлар салынган.

Комиссия ман Терекли-Мектеб авыл Кадрия атындагы эм Джанибеков атындагы школалар тергелген. 2016-ншы йылдынъ 16-ншы февралинде окувшылар карбамазепин ишип увланганлар, сол ис бойынша тергевлер юритилген, тергевлерге коьре, «риск куъбине» кире таган балалар ман ислевде етисепликлер аянланган, оларды тайдырув бойынша маслагатлар этилинген. Тергев сырагылары ман школа

етекшилер таныстырылган. Баскалай, школага бармайтаган бир бала акында ис каралган. Кадрия атындагы 6-ншы класстынъ окувшысы бир кесек заман школага бармайтаган болган, онынъ анълатувына коьре, оны ман бирге окыйтаган йолдасы 4 мынъ маънет акша бер деп ога каныккан, таъмеки ал деп айтатаган болган, сонынъ уьшин ол школага 4 куън бармаган. Бу бала спорт пан каърлейди, тайбокс бойынша баргылы орынды алган. Комиссия председатели эм яваплы секретари ясы етпегенлер мен ата-анасы янында анълатув хабарласувлар юриткенлер. Эки школанынъ администрацияларына куллыкты янъы йосыклар бойынша юритпеге керек деп маслагат этилген.

Комиссия озгаратаган кенъеслерге билимлендируув организациялардынъ етекшилер, класс етекшилер, социальный педагоглар, психологлар, район прокуратурасы шақырылады. Комиссия кенъесинде Джанибеков атындагы школанынъ окытувшы-психологи Э.Аметова, КЦСОН куллыкшысы А.Агисова оъз докладлары ман шыгып соъйледилер.

Озган йылдынъ ызында опека эм попечительство бойынша комиссия ман биргелесте биз В.Андреевадынъ аьелиннен эки балады алмага деп токтас шыгардык, балалар республикалык Балалар уйине ерлестирилгенлер.

Балалардынъ йоклыгы яс хатынга

оъз демевлигин этти, ол балаларын барып коьретаган эди, ана сезими енъди баъри затты да, аьлиги заманда балалар анасы ман турадылар.

Район еринде «Оьспир» деп аталып операция озгарылды, сол операция барысында биз ПДН инспекторы ман бирге эсапта турган оьспирлерди уйлерине барып кайдай аьлдерде яшайтаганын тергедик.

Баъримизди де эсиртеган ишимликлер мен пайдаланатаган ясы етпегенлер тынышсызландырадылар. Комиссиядынъ яваплы секретари ясы етпегенлердинъ опекуналарынынъ яшав-турмыс аьллерин тергейди.

Комиссия балалардынъ яй тыншаювларын уйгынлава маъне береди, савлык саклав «Гуниб» лагерьге эсапта турган бир бала, бирге окыйтаган йолдасы ман зыян келтирилген бала эм онынъ аьптеси йиберилгенлер.

Мен Комиссия иси акында «Ногай Эл» радиостанциясында шыгып соъйледим, этилген ислер акында. Алдымызда турган маъселелер акында хабарладым.

Бу йылдынъ алты айы ишинде ясы етпегенлер мен правобузувлар этилинмеген, сол бизим биргелес исимиздинъ ийги сырагысы.

З.АДЖИМАНБЕТОВА,

«Ногайский район» МО администрациясынынъ Ясы етпегенлер ислери эм ыхтыярлар коршалав бойынша комиссиясынынъ яваплы секретари.

район» МО администрация аькимбасынынъ куллыгын юритувши Р.Шангереев, «Яслык» яслар орталыгынынъ етекшиси С.Сарсеев Яслар куъни эм ДР-нынъ Конституция куъни мен кутладылар.

Олар оъз кутлавларында Ногай районынынъ спорт, маданият, яратувшылык яшавында, фестивальлерде, туърли ярысларда, бизнес пен етимисли каь-

рлеп, йогары коьрсетимлерге етискен, белсенли катнасып келген яслар ман оьктемсийтаганын билдирдилер. Оларга келеекте исинде, яшавда йогары уьстинликлер йорадылар. Оннан сонъ администрация ваькиллери мен «Ногайский район» МО яслар политикасын яшавга шыгарувда оъз косымын этип келген районнынъ туърли авылларынан йормага ювык ясларына Сый грамо-

талары тапшырылды.

Шарадынъ сонъында ногай йырлавшыларынынъ конърав сеслери мен йырлаган йырлары да байрамга йыйылган яслардынъ коьньиллерине куваныш косты.

Г.НУРДИНОВА.

Суъврете: Терекли-Мектеб авыл етекшиси З.Аджибайрамов А.Атангуловага Сый грамота тапшырады.

31-нши июльде РАФИК КАДЫРБУЛАТОВ 40 ЯСЫНА ТОЛАЯК ЭДИ

Баьтирлер оьлмейдилер

1994-1996-ншы йыллардагы «Биринши шешен согысын-да» Россия Федерациясынын сырасында Шешен Респу-бликасын тутув уьшин оьткерилген согыс аьрекетлеринде яшавшылар арасында, согыс эм ыхтыяр саклав органларынын куллыкшылары арасын-да уьйкен йойым болганы баь-римизге де белгили. Савлайы алып караганда, федераллык куьшлеринин йойимлары 5552 аьдем эм сонын ишин-де РФ-сынын согыс аьскер-шилеринин йойымы 3680 аьдемге эткен болып коьри-неди экен. Сонда коьрсеткен йигитликлери эм эркликле-ри уьшин 1996-ншы йыл 128 аьдем Россиядын Баьтири

деген йогары атка тийисли болган. Аьне олардын арасында ногай йигити Астра-хань областинин Приволжский районы-нын Пойменный авылынын яшавшысы Рафик Валит улы Кадырбулатов та бар.

Аьши буьгуьн онын акында не зат айтага болар эдик? Бириншилей, сосы ясымыз, ясуьйкенлеринин баьтир йолы ман барып, арасы хыйлы заман оьткеннен сонь, олардын йигитликлерин кайтарала-ган. Оьз Элинин яшавы эм келеектегиси уьшин оьзинин яс оьмирин савга эткен, курманлыкка салган...

Муннан 40 йыл артта десек, 1976-ншы йыл 31-нши июль куьнинде Рафик улымыз айтылган областинин При-волжский районынын Пойменный авы-лында Кадырбулатовлардын аьелинде дунияга энген. Онын атасы эрте оьле-ди, эм анасы балалары ман ялгыз болып калады. Яшав эндигиси авыр болып бас-лайды. Эм анасына коьмек этер уьшин, яс йигит куллык этип баслайды.

1994-нши йыл ноябрь айында Рафик аьскер сырасына борышын куьтпеге йол-ланады. Оьзинин аьскершилик борышын айырымланган туьркимнин атувшысы болып оьтип баслайды экен. Аьскершилер-динь кызмет кылувынын биринши куь-нлери Ростов каласында оьткен болган. Аьне сол заман ол коньысы Шешен ерин-деги кан-тоьгис оьзгерислери юретаганы акында радиодан эситеди, телевизордан карайды, газеталардан окыйды. Эм ишин-

нен бир тавыс ога «сен шетте турмага керек тувылсын» дейди. Яс ойланады, ойлана-ды...Эм соньында ондагы согыска бармага разылык тилеп язаты.

Шешен ерине барганда да, тапшырма-ларын намыслы кепте толтырмага шалы-сады. Уьш операцияда белсен кепте кат-насады.

Заман кетеди эм согыс та юреди. Рафик оьзинин энь де соньгы йигитли-гин 1995-нши йыл 18-нши апрель куь-нинде коьрсетти демеге керек. Аьскерши-лик боьлигинин тапшырувы ман оьлген аьскершилердинь мейитлерин белгиле-ген районга еткеруьвге йол ашпага керек эди. Соны ман «Росич» туьркими боеви-клерди Такыр тавдан Бамут авылына дей-им йибермеске деп буйрык алады.

Мине эндигиси аьдетте болмаган каты согысы басланды. Караклардын саны разведка-каравдан хыйлыга коьп болды. Согыс бара турып, офицерлер де, коьпле-ген аьскершилер де яраланганлар. Олар-дын санлары да аз болып баслайды. Сосы «Росич» туьркими туьскен авыр аьллер мен пайдаланып, караклар оларды баьри яктан курсап та аладылар.

Рафиктинь касында онынь досы Сергей Булат та болган. Арасы коьп заман кетпей, онынь автоматынынь атылувы да токтай-ды. Тоьгерекке коьз карасын таслай берип, Рафик олар экеви калганын аньлап та алды... Ярасы кайдай авыр болса да, Рафик согысувын токтатпады. Тек не пайда, ата-

ата, баьри согыс алатлары да битип калмаса. Сосы заман уьш карак Рафик-ти курсалап баслайдылар. Ясымыз болса, душпан-лардынь колына туьспеге суьймейди. Аьши не амал этпеге керек деген ой оны бийлеп алады. Караклар онынь касына мине етти деген заманда, соньгы гранатасын атып койма-спа...

Бирден тып-тынык болып калды. Тири бир-ян да йок. Тоьгеректе кев-делерден кан тамшылары аста-акырын агадылар...

Баьтирлер оьлмейди-лер...Россия Федерация-сынын Президентининь

1996-ншы йылдын 20-ншы июль куь-нинде алынган Указы ман караклар ман куьресте коьрсеткен йигитлиги уьшин Рафик Валит улы Кадырбулатовка Россия Федерациясынын Баьтири деген йога-ры ат берилген. Арасы йыл оьтип, Россия Федерациясынын иш ислер министри-нинь буйрыгы ман 1997-нши йыл 22-нши август куьн Рафик Кадырбулатов оьмир-ликке «Росич» айырым туьркимининь сырасына киргистилинген.

Аьне сондай болды кыскаша бизим замансыз дуныядан кешкен улымыздын яшав йолы.

Йигит оьлсе, аты калар деп, босына айтылмайды. Пойменный авылындагы орта школасына онынь аты берилген эм школа азбарында онынь эстелиги де бар. Аьр йыл сайын 18-нши апрель куьнинде эстеликли митинги де оьтеди.

Россиядын ногайлар яшайтаган ерлеринде Рафик Кадырбулатовтынь яшав йолы эм йигитлиги акында коьпле-ген шаралар оьткериледилер. Айтып оза-йык, Рафик Кадырбулатовтынь сыйына Терекли-Мектебтеги Даньк Аллеясында Россиядын Баьтирине эстелик салма-га Ногай район администрациясы мырат та эткен. Оны да коьрер куьнимиз болар деп сеним бар.

А.КУЛТАЕВ,
Махачкала.

Суьвретте: *Г.Кадырбулатова эстелик касында.*

КОБАН ЕРИНДЕ

Оьз оьнерлерин коьрсетееклер

Карашай-Шеркеш Республикасынын Ногай районьнда кень оьлшемде оьтеек «Алтын шаш» деген ярасыкыктынь яры-сына кастинг озгарылаяк. Ярыста 15 ясын-нан 20 ясына дейим кызлар оьз оьнерлерин коьрсетпеге боладылар.

Ол Ногай районьнда кызлар оьнерлери-нинь биринши ярысы болады. Ярыс катна-

2016-ншы йыл – ДАГЕСТАНДА ТАВЛАР ЙЫЛЫ

Сый борышы деп санайдылар

Элимиздинь Президентининь 2016-ншы йылга РФ Федераллы Йыйынына каратыл-ган Хатында миллетлик оьлшемлили борыш салынды: 2020-ншы йылга иш рынокты толысынша аталык продукциясы ман тол-тырмага. Сол борыш бойынша бизим респу-бликадынь экология яктан таза эм сапатлы продукция болдырув ман аьжетсизлемеге амалы бар.

Сулейман Стальский районы Дагестан-да уьйкен эм импортозамещение борышын яшавга шыгарувдан тура энь де бирин-ши район болады. Районнынь энйил ерин-де аьдемлер бийдай, ясылшалар, емислер оьстиредилер, тав ерлеринде – эт эм суьт.

Йылдан-йылга ерли яшавшылар инве-стициялар киритилуьв аркалы теплицалар орынласкан майданлар, бавлар, юзимлер шашылатаган ерлер кеньееди. Район бо-йынша орташа алып караганда, бир аьдем-ге 41 мынь маьнетке авылхозяйстволык про-дукция аьзирленеди. Дагестан тысына аьке-тителтаган емислердинь, ясылшалардынь саны да оьседи. Озган 2014-нши йылда 24 авылхозяйстволык организацияларында, 77 эгинши фермер эм 20,8 мынь байыр под-собный хозяйстволарда районнынь аграр-лы тармагында куллык пан 21 мынь аьдем каьр шеккен. Районда «Эффективный АПК» приоритетли проекти уьстинликли яшавга шыгарылады. 2015-нши йылда Сулейман Стальский районынынь авылхозяйстволык продукция болдырувшы юзим оьстируьв-ди, шагыр ясавды, бав шашувды, кой, козы оьстируьвди оьрлендирер уьшин субсидия-лар алдылар.

Районнынь эгиншилери социаллык про-граммалар бойынша ярдам аладылар. Айт-пага, озган йыл ДР Авыл хозяйство мини-стерствосынынь уьш яс специалистининь аьеллерине турак уйлерин ийгилендирер уьшин 1 миллион 399 мынь маьнет акша берилди.

Патшалыгымыз Сулейман Стальский районынынь аграрларын коьтергишлейди. Белгиленген район болса 2015-нши йылдын 28-нши майында мунда оьткен «АПК оьрле-нуьвине стратегиялык ягыннан караслар эм импортозамещение» Савлайроссиялык кон-ференцияда салынган борышларды яшавга шыгарувды сый борышы деп санайды.

Д.ДЖАМБУЛАЕВ.

(«Дагестанская правда» газетасыннан).

РЕСПУБЛИКАМЫЗДЫНЬ БАС КАЛАСЫНДА

Халкларды биргелестирип

Махачкалада 7-нши халк-ларара «Тавлылар» фольклор фестивалининь экинши кезе-ги тамамланды. Шарадынь биринши кезеги 31-нши майдан алып 6-ншы июньге дейим болганын, эсиньизге салайык. Фольклор фести-валининь бас мырады яслар-ды аьдетли маданият пан, бурынгы аьдемлердинь яша-вы ман таныстырув. Кайдай олар алатлар кулланган, кай-дай кийимлер кийгенлер, сосы затлар, меним ойымша, биревди де кызыксындырмай болмайды. Мунда 40 район-лардан эм калалардан бурын кулланылатаган затларды аькелгенлер. Аьр бир район-нан келгенлер айырым ерде орынласып йырлар йырлап, бийидилер.

Фестивальде Ставро-поль крайыннан, Ростов

областиннен, Сырт Осети-ядан, Кабарты-Балкардан, Азербайджаннан конаклар катнастылар. Дагестаннынь миллет маданияты «Эхо-гор», «Темирхан-Шура», «Балхар», «Айланай», «Волна», «Чакхри» эм баска фольклор, хореографиялык, саз алатлар ансамбльлер мен коьрсетилди.

Фестивальдинь шатлык-лы шаралары республика-мыздын бас каласынынь туьрли майданларында оьтти. Байрамды Орыс театрынынь касында ашаятып, Дагестан Республикасынынь мадани-ят министри Зарема Бутаева онынь маьнелигин белгиле-ди. Ол фестиваль халкларды биргелестиретаганын, тыпак этетаганын айтты.

Байрамда болган конак-лардынь бириси Нижневар-

товск патшалык универси-тетининь проректоры, уни-верситеттеги «Кавказ» халк хореографиялык ансамб-лининь етекшиси Ибра-гим Ибрагимов эди. Ол яз мезгилде тыншаювга тув-ган ерине кайткан болган эм сосы уллы байрамга келгени-не суьйинип, булай деди:

– Бизим регионлардынь халк яратувшылыгын коьр-сетпеге, мунда мен оьз ис йолдасларымды аькелмеге суьйдим. Фестивальде оьзи-ме бек коьп пайдалы зат алдым. Кийимлер, ань, йыр-лар – бек ярасык.

«Тавлылар» фестивали тамамланган сонь, респуб-ликамызда 5-нши халклар ара «Цамаури» аьдетли халк маданиятынынь фестивали куллыгын баслады.

Н.КОЖАЕВА.

Оънерим оьскен орамым

Аър заман да тувган авылым, ата юртым Тереклиде болган сайын, мен «Аталык согысы» деген орам – балалыгым, яслыгым оьткен орамым ман юре-мен. Сол абсерлерде эстеликли китабимнинъ табакларын бириннен сонъ бирин актаргандай болып бараман... Мине сол китабимнинъ биринши табагы – белгили язувшымыз Куруптурсын Башиевич Оразбаевтинъ уйи. Аъли онда онынъ увыллары яшайдылар. Башиевичтинъ уйкен увылы Шапав ман (дурыс аты Абдулкадыр) биз бирге ойнап оьскенмиз. Озган йыл Абдулкадыр-досым мунав дуныядан кешти. Аъши, не этейик, амал йок, бирге ойнап, бирге оьскен досым арамыздан тайганы мага уйкен йойым. Яткан ери ярык болсын, улпа тоьсек мамык болсын.

Яйнаган яслык шагымызда Шапав маскарага уста, оьткир тилли яс эди. Айтпага, бир кере биз, доьрт дослар – арамызда энъ де акыллы, окувда да, баъри затта да алдыда Сейпу Менлиалиев, ашык шырайлы, тоьгерек коьзли, кыздай ювас, юмарт юрекли ярасык яс Сталинбек Муллаев, Шапав эм мен Башиевичтинъ уйинде олтыры эдик. Кенъ боьлмедеги узын тактаметте Шапавдынъ китаплери-затлары коьп эди. Сонда мен тысында уйкен аьриплер мен язылган «Аьри-бери» деген тептерге эс эттим:

– Ва-а, – дедим, – мунавы не эткен тептер?

– Язылувлы ша, – деди Шапав юмынъ-юмынъ куьлип. – «Аьри-бери» деген орысша «Черновик» болады.

Биз завк этип саркылдап куьлемиз. Шапав оьзининъ оьткир маскаралары ман соьйтип бизди коьп куьлдиретаган эди. Бир кере биз, доьрт дослар, мектебимиздинъ «Физика» кабинетинде олтыры эдик.

– Айтшынъыз, – деди Шапав тагы да юмынъ-юмынъ куьлип, – билиминъизди тергейим. Э.Д.С. деген не зат?

– Э.Д.С. – ол электродвижущая сила, – деп яваплады янма-ян мектебте окувга куьшли болган Сейпу Менлиалиев.

– Аъши, солай, – деди Шапав, – ол мунав Эсманбет Ярыкбаевич Акмурзаевтинъ кабинетинде Э.Д.С. – ол электродвижущая сила. А янымыздагы «Химия» кабинетинде Э.Д.С. – ол не зат болады?

– Э.Д.С. – ол кайда да, тап барып Марста да электродвижущая сила болып кала-як, – деди Сталинбек Муллаев.

– Янъылыс айтасынъ, – деди Шапав, – «Химия» кабинетинде Э.Д.С. – ол Эмелия Дмитриевна Самсонова.

Шапавдынъ тапкырлыгына шегимиз катып куьлемиз, неге десе Эмелия Дмитриевна Самсонова – ол бизим химиядан окытувшымыз эди.

Айтаман десем, бизим яйнаган яслыгымызда Шапавдынъ сондай да акыр маскаралары эсимде коьп калганлар. Сонъгы йылларында Абдулкадыр Оразбаев шал шашлы эсейген шагына етип, ата-сы Куруптурсын Башиевичтинъ уйинде тандыр йылувын саклап, алал ян косагы, болымлы кыскаяклысы Фатима ман бирге атасынынъ уныкларына, йиен-йиеншерлерине куьезленип яшайтаган эди. Шапав ман катнасувларымыз бир де узилмеген, арамыз сувымаган. Шартылдаган яс шагында Шапав Ногай районьндагы хозяйстволарында бас инженер болып коьп йыллардынъ узагында куьлык этип, тапшырылган истинъ туьбин туьсирип, ян тындыртып битиретаган эди.

Онынъ ян косагы Фатима ашык юрекли, сыпат-шырайы ман да, кылык хасие-

ти мен де, соьйлеп билуьви мен де оьзин авылдасларына суьйдирип билетаган хатын. Фатимадынъ конъсылары ол барга куванып, табылганга канагатланып, керек ерде кеширип болатаганына сукланадылар. Башиевичтинъ кызы Зухра Нефтекумск калада уста кеспили белгили врач, онынъ сый-абырайы савлай Нефтекумьде сондай да уйкен. Элбетте, мен Куруптурсын Башиевичтинъ тувганларына тынышлыкты эм мыратларына егуьвди, уйкен наьсип-наьвметти йорайман.

Мен бала заманымда бизим уй Куруптурсын Оразбаевтинъ уйининъ касын-да эди. Биз бир орамда яшаганнан себеп, белгили язувшымыз акында суьвретке соьылгандай эсимде коьп йылы эскеруьвлер калганлар. Мине солардынъ би-риси. Биз 13-14 ясындагы кеделер Сейпу, Шапав эм мен Башиевичтинъ уйининъ касында велосипедлеримиздинъ тегерши-клерин толтырып туры эдик. Сол абсерде уйден Куруптурсын Башиевич шыгып янымызга янасты.

– Шапав, – деди ол увылына эм сол эки ара Сейпу мен мага иеги мен ымлап, – мине астенкелерди уйге киргистип шай иширт.

Биз Сейпу экевимиз бир-биримизге карап анъламыз ялт-юлт эттик.

– Аъши, – деди Куруптурсын Башиевич, – тап солай. Сиз – астенкелерсиз, ас тукумнансыз. Ногайдынъ кайсы тайпасы да сыйлы. Сол саялы асларда да коьп оьрметли ногайлар болганлар. Соьз уьшин, белгили бурынгы йыравымыз Шал Кийиз ас тукумнан болган. Данъклы эпосымыздагы Шора-баьтир ас тукумнан. Белгили мырзалар Юсуповлар да, Бальбек Кельдасовтынъ айтувына коьре, ушын ма, оьтирик пе, ас тукумнан болганлар. Ал энди, астенкелер, мектебти кутарган сонъ ким болгынъыз келеди?

– Летчик болгымыз келеди! – деп бир авыздан яваплады Сейпу досым ман мен. (Сол аьвелде озган оьмирдинъ 60-ншы йылларынынъ басында летчиктинъ, атомщиктинъ кеспилери энъ де сыйлы деп саналганлар).

– Яхшы, яратаман, мырадынъыз канатлы. Ким болсанъыз да мырадынъыз канатлы болсын, – деди язувшы эм ол уйининъ тамам янында орынласкан «Шоьл-лик маягы» газетадынъ редакциясына карап йоьнеди.

Бу йылдынъ 7-нши ноябринде белги-

ли язувшы, шаир, журналист Куруптурсын Башиевич Оразбаев тувганлы 92 йыл тола-як эди (1924-1990 йй.). Ахыретте ога еннетинъ ети де капысы ашык деп сенемен.

Эсимде, 7-нши класста окыйтаган шагымда ногай тилден бизим суьйикли окытувшымыз Оьлмес Кусеповна Толубаева Куруптурсын Башиевичти дериске шакырган эди. Аъли де коьз алдымда сол коьринис. Язувшы сабыр тавысы ман соьйледи. Соьйлегеннен эсе, бизди, балаларды, коьп тынълады. Биз куьнибурын яттан уйренген ятлавларымызды окыдык, йырладык, бийидик. Аъли де эсимде тактадынъ касына шыгып Куруптурсын Башиевич язган «Данъыл» деген ятлавды танълайымды такылдатып яттан окыганым. Мине сол ятлав:

*Гуьл даьрийдей яз басында кубылып,
Сен, данъылым,*

коьнъилимди агыттынъ.

Асыл куслар кенъ тоьсинъде

ййылып,

Коккирекке йыр шынъларын

тагытты...

Аьвелгидеги авылдасымынъ, калемдасымынъ сондай да шебер тили бу куьнлерде де мени сейирсиндиреди. К.Б.Оразбаевтинъ шебер тилин мактап айткан Фазиль Абдулжалиловтынъ соьзлери баьримизге де белгили. Онынъ язувшылык оьнерин тергеп, терен ойлы коьп макалаларды РФ Журналистлер соьюзынынъ агзасы эм КЧР сыйлы окытувшысы Насипхан Даулова язган. А мен болсам мине макаламда бизим аьел Куруптурсын Башиевичтинъ аьели мен бир орамда яшаганнан себеп, эсимде калган эскеруьвлерим мен боьлисемен. Айтатаганым, белгили язувшы оьзининъ сабырлыгы ман баскаланатаган эди. Башиевич кышкырып соьйлеп, кисиге яман соьз айтып мен бир де эситпегенмен. Онынъ сабыр тавысы буьгуьнлерде де кулагыма шалынады. Ол коьп соьйлегеннен эсе, тынъламага суьетаган эди (сийрек йолыгатаган аьруьв акыллы, эдаплы кылык). Онынъ акымал бет-шырайы, артка таралган койы шашлы кекели, оьз ойларына коьмилип, алгасамайтаган, азгана энъкее берип ымтылыслы юриси аъли де коьз алдымда. Сол озган аьвелги йылларда К.Б.Оразбаев яс шаирлер, мектебте окыйтаган меним ага-вым Солтанбек Аджигов пан Москвадагы Горький атындагы адабиат институтында окыйтаган Гамзат Аджигельдиев-

ти колтыклайтаган эди. Зегенликке сезгир Куруптурсын Башиевич яслардынъ зегенлигине сенетаган болартагы, сол себептен оларга айткан коьп маслагатлары эсимде калганлар.

– Язып баслаганынъыз бек аьруьв. Болса да адабиат оьнери енъил ислерден тувыл, – дейтаган эди К.Оразбаев. – Язувшыдынъ иси – ол айлак яваплы ис. Оьзининъ алдынъда, халктынъ, ямагаттынъ алдында да уйкен яваплык. Язувшылык кыйын ис болса да, янга якын таьтли каьмпеттей, оннан да озып айтсам, таьтли балдай ябысатаган зат. Сизге меним бас маслагатым: калеминъизди берк ыслап язынъыз, язувдан озган, язувдан ийги затты мен эш билмеймен.

Соьйтип, белгили язувшы, атаклы шаир, уста журналист, сый-абырайы дайым да уйкен Куруптурсын Башиевич Оразбаев яс шаирлер Солтанбек Аджигов пан Гамзат Аджигельдиевке оьз маслагатларын, кеспилик сырларын айтып, оьзининъ шаирлик коьнъили, мырадары ман кызганмай боьлисетаган эди. Олардынъ адабиат байланыслары, досласувлары меним сав яшавыма дерислер болып калганлар. Оларды тенълестиретаган эм досластыратаган ногай адабиаты эди. К.Оразбаевтинъ адабиат оьнерининъ шырак-мелтеси бу куьнлерде де коьп язувшылардынъ, шаирлердинъ шырак-мелтесиннен коьпке ярык.

Эсимде, 8-нши класста мен биринши ятлавымды язып, соны оьзимше, орысшалап айтканда, шедеврдай коьрип, ийги кийинип-ясанып, коькирексип «Шоьллик маягы» газетадынъ редакциясына алгасавлы йоьнедим. Авылдасым Куруптурсын Башиевичтинъ кабинетине кирип алдына ятлавымды салдым:

– Баспалатып шыгаргайсыз, – дедим мен уйкенсиреп, бет-якларымды авага толтырып.

К.Оразбаев эринлерининъ ушлары ман йылы куьлемсиреп, алгасамай коьзлерин ятлавымнынъ сыдыра бойлары ман ювьртты.

– Астенке, – деди ол ятлавымды окып болып юмсак тавысы ман, – сага ятлав язув энди де эрте. Оннан эсе савлай коьнъилинъ мен мектебтеги окувынъа коьмил. Аъли сага айлак та бек сол зат пайдалы. Ятлав язув уьшин коьп затты билмеге, коьп анъламага, коьп китаплерди, асарларды окумага, коьп сезимлер мен таныспага керек. Кене де, айтаягым сол, эсинъде сакла, астенке, сенде шаирликтинъ урлыгы бар. Бар шаирликтинъ урлыгы. Мен шувылдырдай кызарып, орамга кайтип шыкканымды да билмей калдым. Шоьлдинъ эпкинли ели мени янма-ян айыктырды. Кайдай ды бир уялув сезими савлай кевдемди, акылымды бийледи. Соны ман мен коьп йылларга ятлав язувымды койдым. Кене де, баьленше йыллар озып, коьп затларды билип, коьп сезимлерди юрегимнен оьткерип, мен бавырмалы, зегенли, шебер тилли язувшы, бир орамда яшаган авылдасым Куруптурсын Башиевич Оразбаевтинъ: «Сенде шаирликтинъ урлыгы бар, астенке, эсинъде сакла», деген соьзлерин эсеме алып, колыма янъдан калемимди ыслап, язувшылыктынъ кенъ орамына туьскенмен.

Солтахан АДЖИКОВ,

КЧР Халк язувшысы, РФ Журналистлер соьюзынынъ агзасы, КЧР ат казанган журналисти.

Суьвретте: язувшы Куруптурсын Оразбаев.

ТУРЦИЯДА ВЫСТАВКА

Янбыларда Анкарада «Метро» галереясында суьврет ясаушы Алибек Койлакаевтинь ислерининь выставкасы обьтти. Ога дейим бизим бир суьврет ясавшымыз да халкымызды Турцияда коьрсетпеген. Бек сенемиз бу озгерис Россиядагы ногай суьвретшилерди йингерлендирер эм коьрим болар деп. Алибек эндиги Европада, ногай диаспоралар яшаган ерлерде оззининь суьвретлерин коьрсетпеге ниетленеди. Тоьменде зейинли суьвретшимиз Алибек Койлакаев пен хабарласувымызды беремиз.

– Алибек, биз ызгы кере коьрисип, хабарласканнан сонь бир неше йыл обьтти. Оннан сонь, яшавынгда кайдай туьрленислер болды?

– Айлак уйкен туьрленислер болды демем де, меним иш дуныямда, дуныяга каравымда туьрленислер болды. Бу йыллар ишинде бир неше выставка уйгынладым, муннан алдынгысы Казахстанда Астана каласында озгарылды. Коьп ойымды яшавга айландырганым йок: яратувшылыгымда коьрсетпеге суьйген ойымды эм сезимлеримди. Яратувшылыктан озге абелим, балаларым бар. Олар да аьдемнинь яшавында маьнели орынды тутадылар.

– Турцияда толтыраяк кайдай ниетлеринь бар?

– Ниетлерим – алдыга абытламага эм оьрленмеге. Баьри зат та аьллерге бойсынады. Маьнели проектлер бойынша ислемерге суьемен, заман коьрсетер. Турцияда ногай халкы аз туьыл экенин мен билетаган эм бу элдинь акында ойлайтаган эдим. Бакты мени мунда аькелди. Оьзимнинь Турцияга келуьвиме мен Арсланбек Султанбековка бек разыман. Дуныяда акша ман оьлшенмейтаган аньламлар коьп. Турцияга келип мен аьдемлер арасында шынтылыкты, алаллыкты сездим. Меним касымдагы аьдемлердинь ярдамы болмаса, меним выставкам болмаска да болар эди. Олар мага алал юреклери мен, бир зат та менен куьтпей, коьмек эттилер.

– Сенинь яратувшы-

лыгынь баска ногай суьвретшилерден – Сраждин Батыровтыкыннан, Факрикамаз Махмудовадан, Осман Суюндиковтан, Мухминат Отевалиевадан не мен баскаланады?

– Яратувшылыгымды баскалардыкыннан артык деп айтып болмайман. Баскалыктан тура, аьр биревдинь яратувшылыгы

уьшин?

– Коьп затты ясамага суьесинь, тек дайым да коьнйил яратувшылык куллыкларга келисли болмайды, баьри зат та тоьгеректегиге бойсынады. Коьз алдына туьрли келбетлер келеди. Бир заман фараон Рамзести, ханша Томирести, йырлаушы М.Джексонды ясамага суьйдим, айлак коьп бол-

Ногай атын айттырган суьвретшимиз

экиншидикиннен баскаланады.

– Алибек, сен Эдигеге, Ногайга, Суюмбикега багысланган ислеринь мен белгилли. Эндиги сен кимди ясамага суьесинь эм не

мады викинглар геройы Рогнар Лодброкты ясамага суьйгеним. Заман коьрсетер деп ойлайман.

– Сенинь яратувшылыгыньнынь баска, абстрактлы ягы да бар,

сетуьвиньди не мен белгилейсинь?

– Мен оьзи-оьзим мен намыслы болмага суьемен, соьйтип меним аьлим яратувшылыгыма коьшеди. Сосындай ислерим – ол бизим яшав аьлимиз, кыйынлыкларымыз.

– Сен аьли Турция элинде туьрп, мунда яшаган ногайлар ман тар катнашасынь. Бизге бек кызыклы, туьрли ерлерде узак заман бир-бириннен айырым яшаган ногайларды не зат биргелестиреди?

– Бизим баьримизди де ногай болганымыз бирлестиреди, ортак аьдемшилик эм ногайшылык.

– Бизсенинь уьстинликлеринь бек суьйинемиз. Сени оьз ислериньди Турция элинде коьрсеткенинь мен кутлаймыз. Выставкады уйгынлауа коьмекшилер ким эди?

– Савболыньыз. Мен мунда шақырув ман келдим. Выставкады уйгынламага мага бизим ердеслеримиз эм Турцияда яшаган ногай халкынынь диа-

спорасы ярдам эттилер.

Анкарада выставка уьстинликли обьтти. Коьп конаклар келди, олардын арасында тек ногайлар туьыл, туьрк халкы да, кавказ халкларынынь диаспоралары да бар эди. Выставка алдында аьзирлик коьрув кебинде Сабантойга рас келтирилип, ногай авылы Эски Шеирде; Стамбулда ТАСАМ халклар ара форумда озган выставкалар болды.

Уйкен разылык Арсланбек Султанбековка айтпага суьемен, оннан сонь спонсор эсабында ярдам уьшин, выставкады туьзуьвде, уйгынлауа, выставка акында сайтларда билдируьвде куллыклар эткен баьрине де разылыгымды билдиремен. Айырым разылык выставка озгармага деп галереяды кесек заманга кулланмага бергени уьшин Анкара каладынь администрациясына айтаман. Баьри мени коьтергишлегенлерге де, конак этип сыйлаганларга да мен бек разы.

Хабарласувды Эмир ОТЕВАЛИЕВ юриткен.

Суьвретлерде: суьвретши А.Койлакаев Турция элинде оьз выставкасы ман.

Ярдам этпеге аьзир бол

ДР Халк Йыйынындагы Яслар парламенти «Биринши ярдам этуьв тармагынынъ оьрленуьви» деген темага тоьггерек стол озгарды.

Яслар парламентининъ савлык саклав эм социаллык политика бойынша комитетининъ председатели Амуллах Магомедов волонтерлар организацияларды киритуьв мен «Аман акал яшавды» деген проект яшавга шыгарылатоганы акында хабарлады. Ол яшавшылар арасында врачтан алдын биринши ярдам этуьв сулыбына уьйренуьвге эм пропагандалавга каратылган. Онынъ ойы ман, бу проектти яшавга шыгарувда коьп аьдемлер катнасканы керек. ДР Халк Йыйынынынъ Савлык саклав эм социаллык политика комитетининъ председатели Мурзадин Аvezов бу идеяды яклады эм оны яшавга шыгарувда баьри кызык-

сынган структуралар эм ведомстволар аьрекет эткени керегин белгиледи.

Дагестаннынъ медициналык баьле-казалар орталыгынынъ бас врачынынъ орынбасары Абдулазиз Алахьяров бу организацияда туьзилген эм 7 йылдан бери савлай керекли яраклары ман спецшкола аьрекет этетаганын белгиледи. Онда врачтан алдын биринши ярдам этуьв сулыбына ГИБДД, МЧС куллыкшылары эм гражданлар уьйренмеге кереклер. Ама сол заман ишинде полициядынъ 100-ге ювык куллыкшылары окув курсын оьткенин белгиледи эм бу сорава биргелес аьрекет юритпеге маслагат берди.

«АЛТЫН» МЕДАЛЬ ИЕСИ

Дайым бириншилер сырасында

Яслык – аьдемнинъ ийги деген шакларынынъ бириси. Баьримиз де яслыгымызды мунълы куьлемсирев мен эске аламыз, кайтпаска кеткен йыллар эске туьскенде, йылуьвлык юреклеримизди орайды.

Айсылув Нурлубаева быйыл Карагас авыл орта школасын йогары белгилерге битирди, «алтын» медальге тийисли болды. Мен ойлайман, сол етимис бир куьнлик тувыл, школага биринши абытын эткеннен алып ол оьзин билимми, талаплы окувшы этип коьрсеткен. Окымыслай Айсылув оьзининъ биринши окутувшысы Марзиет Исмаиловна Аблезовага, класс етекшиси Раузат Нурманбетовна Аджимурзаевага ога билим бергенине, сол билим мен бирге янларынынъ йылуьвлык савкатлаганына уьйкен савбол айтады.

Айсылув баьри сабаклар бойынша да ийги уьлгиретаган эди, болса да солардынъ ишиннен буьгуьнлерде эсап сабагын, орыс, англис тилиннен сабакларды айырып белгилейди. Келеекте экономист болмага суьеди, банк тармагында ислермен деп алдына мыратлар салады. Окувунда да, сонъ исинде де Айсылув уьстинликлерге етисер деп ойлайман, неге десе ол школада ийги билим алган, сол затка коьплеген грамоталар шайыт болады. 2013-нши йыл район бойынша, «Япсарсыз балалык» деген халклар ара фестивалде катнасып, Айсы-

лув биринши орынга тийисли болган. 2014-нши йыл ол республикалык «Яс краевед» конкурсында, «Меним авылымнынъ (районымнынъ) фольклоры эм аьдетлери» деген темага ис язып, уьшинши орынды алган. Окувшы былтыр «Инфоурок» проектнинъ орыс адабияты бойынша олимпиадада катнасып, 3-нши орынды алды. 9-ншы класста окуган заманда Айсылув район бойынша краеведениеден олимпиадага «Меним ердеслерим согыста эм тылда» деген

исин йибери, биринши орынды алган. Быйыл ол орыс тилиннен Савлай-россиялык олимпиадада ортакшылык этип, 95 баллар алып, экинши орынга тийисли болган. Бу енъувлер Айсылувга келеекте де алдыда болмага демевлик береди, онынъ анасына, ювыкларына суьйиниш, оьктем болады.

Айсылув тувганлары акында йылуьвлык пан айтады.

– Мен Нурлубаева болганыма оьктемсыймен. Меним атам эм тетем Алимхан эм Саки-

нат Нурлубаевлер, нагашатам эм энем Толеген эм Шолпан Шултаковлар, олар мени кайтип куьшли суьеди, меним уьстинликлериме меннен де куьшли суьйинеди. Анам Бибигуль – меним ювык эм аьзиз аьдемим, мени наьсипли болсын деп ол куьшин де, янын да бермеге аьзир. Аданасым Аман, синълим Алсу аьр заманда да меним касымда, олар меним енъувлеримди боьлиседилер, мага тирев боладылар, – деп хабарлайды уьйкен аьели акында Айсылув. Мунъшылык сезимлери энеди онынъ сесине атасы Сеперали акында айтканда, оькинишке, ол бизим арамызда йок, ама Айсылув атасын бир куьн де мутпайды, ол биледи, йогарыдан карап, атасы онынъ уьстинликлерине суьйинип турады.

Айсылувдынъ тукумынынъ тамыры бурынъгы оьтекайлы кыпшак асылына кетеди, Нурлубаевлер кайзаманда да таза ниет пен, юмарт юрек пен, зейинлик пен белгили болганлар. Мен ойлайман, сол атты Айсылув синълим де йогары дережеде юритер. Мен ак юректен ога ийгилик йорайман, неге десе ийгиликтен басланады бу дуньяда баьри уллы затлар.

Г.АБДУЛАКИМОВА.

Суьвретте: А.Нурлубаева анасы эм аданасы ман.

Аз куллыклар этилмейди

Яшавшылар ман дайымлык байланыс тутар мыратта, Дагестан Аькимбасы Рамазан Абдулатиповнынъ буйрыгы ман озган йыл Дагестанда Республикадынъ Аькимбасынынъ Сенимли аьдемлерининъ совети туьзилген эди. Сенимли аьдемлер агзалары этилинип оьз ислеринде сый-абырай ман пайдаланган врачлар, окутувшылар, ямагат аьрекетшилер, спортсменлер сайланган. Советтинъ агзалары сырасында Дагестан Ямагат палатасынынъ агзасы, Ногай патшалык халк саз алатларынынъ оркестрининъ художестволык етекшиси Бекмурза Кудайбердиев те кирген. Ол белгиленген советтинъ агзасы эсабында районымызда куллыклар юритеди. Сосы куллыклар акында биз Бекмурза Кудайбердиевти хабарламага тиледик.

– Озган йыл мен Астрахань каласында эркин куьрес бойынша регионлар ара «Шоьл баьтирлери» 9-ншы ашык турнирин озгардым. Базласларда Россиядынъ бес субьектиннен 100-ге ювык спортсменлер катнастылар. Айтпага, Дагестан Республикасыннан, Карашай-Шеркеш Республикасыннан, Ставрополь крайыннан, Астрахань областиннен эм Шешен Республикасыннан. Белгиленген шара спорттынъ эм маданияттынъ уллы байрамы болды десек те янъылыс болмас деп ойлайман. Яс спортсменлердинъ ийги аьзирленуьви, олардынъ енъувге ымтылысы каравшыларды сукландырмай болмады. Айырым белгилемеге суьемен яс дагестан куьресчиси

си Юсуп Батырмурзаевти (оьз шекиси 125 килограмм). Ол Карашай-Шеркеш Республикасыннынъ эркин куьрес бойынша чемпионы, белбавлар ман куьрес бойынша дунья чемпионы Мурад Джатдоевти енъди.

Тагы да «21-нши оьмирдинъ яслары» деген темага баславшы ис куьби мен озган йылдынъ 20-ншы ноябринде биринши кенъес оьткердим. Мунда ДР ат казанган маданият куллыкшысы С.Абубекерова, «Ногайский район» МО-сында «Яслык» яслар орталыгынынъ етекшиси С.Сарсеев, «Ногайский район» МО-сында физкультура эм спорт бойынша боьлигининъ етекшиси А.Менласанов, «Карлыгашлар» балалар биюв ансам-

блининъ художестволык етекшиси А.Межитов, ГБУ «Ногай патшалык халк саз алатларынынъ оркестрининъ» дирижеры К.Куруптурсунов эм «село Терекли-Мектеб» СП МО депутаты А.Бакиев ортакшылык эттилер. Йолыгыс яслар политикасы бойынша актуальли сораьларды карав уьшин бек маьнели болды. Мунда 21-нши оьмирде яслар политика, экономика, социаллык, маданият эм дин тармакларында туьрленислер болган янъы яшавга киретаганлары белгиленди. Яслар арасындагы туьрли борышларды толтырар уьшин, кенъесте Регионлар ара яслар форумын озгарувдан тура ой айтылды эм каьыл этилди.

Н.КОЖАЕВА.

СУЬЙИНИШЛИ ХАТ

Келеекте йоллары ашык

Баладынъ уьстинликлери – аьр бир ата-анага куьез. Кайтип суьйинмейсинъ, аьвлетинъ биринши соьзин айтып, биринши аьбгын этсе, окувга барып, уьстинликлерге етиссе, сол тувыл ма уьйкен суьйиниш.

Нурсултан Асанов Терекли-Мектеб авылында тувып-оьскен, ерли школады кутарып, Кисловодск каласына юридический техникумга туьскен. Янъыларда Нурсултан техникумды битирип, «юрист» кесписин байырлаган.

Ата-анасы оьктемсыйдилер уьылы ман. Техникум администрациясы атыннан Нурсултаннынъ ата-анасына разылык хат келгени де куванышлы оьзгерис. Онда булай язылган:

«Нурсултан Асановтынъ аявлы ата-анасы.

Сизге ак юректен разылык билдиремиз эм увьылынгъызды ийги этип тербиялаганынгъыз уьшин савбол айтамыз. Ол оьзин терен ойлы, кыйынлыкларды оьтип болатан студент этип коьрсетти окув йылларында. Сизинъ аьвлетингъиздинъ енъувлери – бизим ортак суьйиниш. Сизге онъайлык, ден савлык, йылуьвлык эм коьп ийгиликлер сагынамыз.

Кисловодск каласынынъ юридический техникумынынъ директоры эм коллективи».

Сайлап алган кесписине алаллык пан ислер Нурсултан деп шекленмеймиз, неге десе сол затка онынъ аваслыгы да, билими де, амаллары да бар. Нурсултанга келеекте баьри йоллар да ашык, сол йолларда ога уьстинликлер сагынамыз.

Г.БЕКМУРАТОВА.

Суьвретте: Н.Асанов.

Тегершик айланган шаклы...

Халкымызда босына айтылмайды: «Ду- нья – тегершик» деп. Аыр аьдемнинъ оьмири сол тегершиктинъ кегейиндей. Кегей берк болып турган шаклы, тегершик те айлана береді. Тегершик айланган шаклы, дуния да оьз йолы ман алдыга тыгыра береді. «Эллиде эл туьрленеди» деген ата-бабаларымыз. Туьрлентуьв- лер, элбетте, дунияды тек буьр- лентип калмай, туьнйлтета- ган йоллары да боладылар. Ама аьр аьдемге де, аьр тири янга да сосыннан оьзге дуниямыз йок десек те, оьнер соьздинъ ток- сан сырын шелтеп-шешкен ада- биатшылар бизге дуниялар да сол шаклы, не шаклы ер юзин- де инсанлар деп аян коьрсетеди- лер.

Соьз оьнеринде поэттинъ, язувшыдынъ, журналисттинъ талантын оьзинде бек аьруьв бириктирип болатан Магомет- Али Хановтынъ «Дуния – тегер- шик» деп аталган кара соьзли (проза) асарлар йыйынтыгы ногайдынъ соьнмес эсин, йылы йылмаювын, ата юрт топыра- гынынъ юмартлыгын, аьдем- лердинъ энъ де ийги, саввле- ли сезимлерин, астарлы кажав- лавын, оьзеленген сенимлерин, оьтпес оькинишлерин де оьзин- де бир оьмирден оьзгесине алып баратан коьликтинъ тегерши- гининъ бир кегейиндей...

Магомет-Али Хановтынъ поэзиясы ман да, прозасы ман да мен ийги таныс. Сосы йыйынтыктагы коьп асарлар «Шоьл тавысы» газетадынъ бетлеринде, ногай язувшылар- дынъ ортак йыйынтыкларында баспаланган эдилер.

Коьплеген хабарларын- да автордынъ оьзекли ойы – аьдемнинъ янын аявлар, саклав аян сезиледи. Сол язувшыдынъ юрегин солкылдатаган, ойлары- на оратылаган айырым сорав. Биз бирерде аьдемнинъ тыскы ыспайлыгын коьз бен коьрип, ян ыспайлыгын коьнъилимиз бен сезетаганьмыз акында айтпа- га тартынамыз, уяламыз. Мине сол ойды еткистпеге шалыса- ды окувшыларга автор, «Алма – орам ортасында» деген хаба- рында. Сол сезимнинъ оьзекли куьшин йойганларды, селекелеп тувыл, кайтара оларга яны авы- рып, коьрсетеди язувшы. Сон- дайлардынъ сырсында «Адам эм Хава» хабардынъ бас персо- нажы – лектор. Сосы хабарын- да автор кажавлы юморлы ойла- ры арасыннан, оьз оьмирин бос иске зыраф эткен, оьзин «йой- ган» аьдемнинъ келбетин энди- рип, бизге оны кайбир бизи мен танысларьмыз бан тенълестир- меге амал береді. Мине не зат дейди оьз персонажы атыннан автор: «Ах, сени, карындас!.. Буьгуьн сол шаклы хатынлардан меним лексиямды бирев де анъ- ламады» – деп зарланады. Не уьшин анъламаганлар? 8-нши

март байрамына рас барып, лектор «Таза аьдет» деген яма- гат организациядынъ тапшы- рувы ман хатынлар алдын- да, «аьдетсиз-йорыксиз кеткен кыскакылыларды аьдетке кай- тарув» ниет пен, лекция окый- ды. Ама, лекцияды тынълаган кайбир явлыгы байрак, тили кайрак хатынлар онынъ айт- кан ойларын керисинше оьзле- рине келисли бумага каст эте- дилер. Соьйтип, коьргенсиз- лик «куьндиз шырак ягып», мен айттым-битти дейди... Тап сон- дай персонажлар ман биз язув- шыдынъ «Кандидат», «Кестик- сиз», «Аьлемет савга яде гене- рал Ян-Пол» деген хабарларын- да да расамыз.

«Адам эм Хава» хабарда, ойлап окылганда, коьп маьсе- лелер коьринедилер: хатынлар ман эрлер арасындагы буьгуьн- ги катнастар, олардынъ яшавда туткан орынлары, дунияга кара- сы эм карсыласлы маьселеле- ри. Язувшыдынъ етимиси, сосы хабардагы маьселелер, халк аянлаганлай, «ойнап айтыл- са да, ойлап айтылган». Хабар- дынъ сонъы да автор ман терен ойланып этилген деп санай- ман. Лекциясын битирип, коь- нъили бузылып шыккан лектор- га орамда «басыннан аяккары- на дейим буьркенуьвли» хатын расады. Сосы эпизод хабарга босына киритилмеген. Меним ойыма коьре ол аллегориялык келбет. Лектор эки заман ара- сында йойылган кисидей. Оны замандаслы хатынлар да тынъ- лап анъламага суьймейдилер, эм элдинъ эдабы деп санал- ган хатын да оннан эрек турма- га суьеди. Аьши, оьзин йойган, кимге керек? Лектор сонынъ уьшин де: «Тек не пайда, онда- ги хатынлар да бизден эрек, сен де – баска якта. Оьзимиз де биз бир буьлген эркеклер ше...», – деп оькинеди.

Магомет-Али оьзи тартын-

шак аьдемдей коьринсе де, онынъ коьнъилининъ туьбин- де шынты язувшыдынъ хаь- терсиз куьбирденуьви бирерде коьк куьлтиревиндей анъсыздан атылмага да болады. Сол зат язувшыдынъ прозасына янъы язув йорыгын, оьз йолын тап- пага эп береді. Соны ман бирге ол дуниялык прозадагы коьпте сыналган йорыклар ман да уста- ша пайдаланып болады.

Айтпага, йыйынтыктагы «Йойылган бас» деген хабар- дынъ персонажы, Шанълы авыл- дынъ элбасшысы Ялпак Ойла- масов пан болган фантастика- лык ис – оьз басын йоюв, Ханов оьзи айтатагандай, сол зат уллы язувшы Н.В.Гогольдинъ «Нос» деп аталынган хабарына уса- сып кететаган болса да, Шанъ- лы авыл басынынъ оьз басын йоювы оьзге заманда эм оьзге аьллерде болганын автор коьр- сетпеге куьш салса да, «соьз- динъ савы яхшы» дегендей, хабардынъ тамамы уьйрен- шикли схематизм мен эм акыл уьйретуьвшилик пен битеди. Солай десек те, элбетте, сосы хабар, адабиятта белгили язув- шылар Н.В.Гоголь, М.Булгаков, Ч.Айтматов, Габриэль Гарсия Маркес, миф эм фантастикалы реализм аркалы яшавда болатан затты боьтен де боьрттирип коьрсетпеге болады дегенле- ри мен муькир боламыз. Булай- да белгилемеге тийислимиз, сол соьз оьнершилигининъ амалы – фантастикалык реализм эм миф бизим прозаиклер И.Капаев- тинъ, Б.Кулунчаковадынъ, Вале- рий Казаковтынъ, Тахир Акман- бетовтынъ шыгармаларында да йолыгадылар. Эндиги сол затка оьз уьлисин Магомет-Али Ханов косып туры.

Меним ойыма коьре, сосы суьвретлев амал бизим заманда оьзин аклайды. Неге десенъиз яшав бир ерде токтап турмай- ды. Айлак та йырма биринши

оьмирде. Туьнегуьнги фанта- тистикага эндиги аьлиги илми- техникалык етимислер кары- садылар. Биз оьмир суьретаган 21 юзйыллык оьзи де фантасти- калы дуниядай. Неге десенъиз, сол дуния да, ян-ягыннан аьли- ги экономикалык, саясатлык (политикалык), идеологиялык бир-бирине карсылас маьселе- лер мен ян-ягыннан тарткыш- ланатаган аьдемдей, сол затлар- дынъ шолпа ортасына туьседи.

Айырым соьз Хановтынъ «Саьбий» деген хабары акында айтпага тийисли.

Ама оннан алдын, айтып оза- йым, меним калемдасым, аьр соьздинъ даьмин, татувын, маь-

кавказлы прозада янъы шыгарма болаягы шексиз эди. Ама аьлиги кызыклы эм фантастикалы эле- ментлер келисли кепте уйысты- рылган сюжети мен, аьдемнинъ сезимлерин коьзалтув куьши мен де буьгуьнги прозамызга Магомет-Алидинъ коскан уьли- си сезимли уьстинлик деп сана- мага ыхтыярымыз бар. Мен биле коьре, «Саьбийдинъ» акында тебентели эм терен кепте хабар- ламайман. Неге десенъиз, сосы хабарды окыган аьдем Магомет- Али Хановтынъ прозасы онынъ ятлавларыннан бир туьйир де тоьмен болмаганын сезбей бол- маяк. Сосы прозады окый келе турып, ногайлар дуниядынъ коьрнекли якларын да, коьр- кемсиз ерлерин де ашпага, кай- бир яшавда болатан оьзгерис- лерди анъламага эм солардынъ акында терен ойланмага мыр- сатлар табаяклар.

Магомет-Али Ханов, тек йога- рыда айтылгандай, аьдемнинъ куры бир кемшиликлерин коьр- сетип калмай, «Ат», «Ер тамы- ры», «Бурынгы йылга», «Оьш» деген хабарларында аьдемнинъ бал татувлы бала шагы, бизим табият пан тар байланысымыз не зат уьшин бир-бириннен эрек тая беретаны, халктынъ эси не уьшин куьнъиртли бола беретан- ганы акында терен философия- лык ой-токтасувлар шыгарып та, солардынъ акында окувшыларды терен ойландырып та болады.

Адабиат аьрекетшилери- не сымарланган макалалар да ийги оьлшемде язылганлар. Айлак та С.И.Капаев, Маго- мет Кожаев, Бийке Кулунчако- ва, Тахир Акманбетов акында. Эсимде, бир йыйылыста Ханов- тынъ: «Бизде адабиятлык кри- тика йок», – деп айтканы. Ама ол оьзи де оьз макалаларын- да куры бир алгыслав ман соьз баслап, мактав ман тамамлап та кояды. Мага коьре, булайда тек Ханов тувыл, биз, ногай адаби- атшылары, яде «ногайшылы- клы» хаьтер коьруьв мен ме, яде болсын белгили «куьнтуварлык менталитет» пен ме (бир зат ойлаймыз, баскаша айтамыз, эм савлайын оьзгеше этемиз) етекшиленемиз бе, билмей- мен. Оьзимде де сондай шуьш йок демеймен. Солай болганда, критика кайдан болсын.

Соьзди тамамлай келип, айт- пага тийислимен, М-А.Ханов оьзининъ прозалык китаби мен бизим адабиятка сезимли уьлис косып туры. Эм сол уьлис ога энди де, алдыдагы йылларда янъы бийиклевлерди бийлеп алмага уьстинлик те, кайрат та, талап та эм талант та берсин. Калеминъ канатлы болып, дуния тегершиги айланган шаклы, яза бер Магомет-Али!

МУРАТ АВЕЗОВ,

Имаматдин Насими атын- дагы туьрк халклар ара адаби- ат баргыдынъ иеси, РФ Язув- шылар союзынынъ агзасы.

Бесинши кере ытеек

Быйылдынъ 23-26-ншы сентябринде Махачкалада, Р.Гамзатов атындагы Миллет китапханасынынъ выставка майданларында «Муылк-2016» деп аталган 5-нши Регионлар ара специальли выставка-савда ыткерилеек. Выставкады Дагестан Республикасынынъ Аькимбасынынъ эм Оькиметининъ администрациясынынъ, ДР Промышленность эм савда, Баспа эм информация, Миллет политика бойынша министерстволарынынъ, ДР Предпринимательство эм инве-

«АБЖИЛИК – 2016»

Путевкалар баалары тоьменлеген

Янъыларда Дагестан Республикасынынъ дин комитетинде ДР Ямагат советининъ кезекли йыйыны болып ыткен. Йыйында уьстимиздеги йылда аьжилик кылмага барувды уйгынлавдынъ эм озгарувдынъ сораулары ойласылган.

Республикадынъ Ямагат советининъ йыйынында сонынъ ваькиллери, Дин комитетининъ куллыкшылары, солай ок Дагестан таможня, ДР бойынша Роспотребтергев, Махачкала аэропортынынъ эм «Марва Тур» турист компаниясынынъ ваькиллери катнастылар.

Шарады ДР Дин комитетининъ председателининъ орынбасары Расул Гаджиев ашты. Ол аьжиликке аьзирлик коьруув калай аьлде баратаганы акында ортак информация ман йыйылганларды таныстырды. Р.Гаджиевтинъ соьзи мен, 2016-ншы йылда аьжиликке барууга 16400 орынлы ортак-россиялык квотасыннан Дагестан уьшин 6000 орын берилген. Республика еринде аьжиликке барувды уйгынлав уьшин «ДЕРБЕНТ-2018»

«Балалардынъ тавысы» акциясы

Россия Федерациясынынъ Сырт Кавказ ислери бойынша министерствосы «Балалардынъ тавысы» акциясын ашты. Белгиленген акция Ведомство сайтында уйгынланган тавыслав бойынша 2000 йыллык Дербентти эм 200 йыллык Грозныйды коьтергишлев уьшин озгарылады. Бу калалар шыгаяк янъы 200 эм 2000-лик «купюралардынъ» белгиси болмага куь-

стициялар бойынша агентствосынынъ, Махачкаладынъ администрациясынынъ, ДР Савда-промышленность палатасынынъ колтыклавы ман «Дагестан – ЭКС-ПО» республикалык выставкалар орталыгы уйгынлайды.

Выставкадынъ куллыгында Дагестан Республикасынынъ, Сырт-Кавказ федераллык округынынъ эм Россиядынъ баска регионларынынъ продукция потребительлери эм предпринимательство ваькиллери катнасяклар.

аккредитация алган туроператор деп «Марва Тур» компаниясы белгиленген. Быйылгы аьжилик кылмага барувды уйгынлав бойынша куллык республикада 2016-ншы йылда дагестан мусулманлары уьшин аьжиликке барувды уйгынлав эм ыткеруув исине коьмек этуув бойынша Шаралар планы ман келисли аьлде юритиледи. Р.Гаджиев аьжиликке барув йоллары ытетаган эллердинъ ерлеринде аьлдер тегис тувыл болувы ман байланыста быйыл да алдынгы йыллардагындай аьжиликтинъ уйгынлав уьшин тек ава коьлиги кулланылаяк деп билдирген.

Быйылдынъ аьжилик кампаниясын уйгынлав эм ыткеруув бойынша Дагестан Республикасынынъ Дин комитети мен озгарылган куллык акында Комитеттеги Ямагат советининъ председатели Ярахмед Ханмагомедов доклад пан шыгып соьйлеген.

«Марва Тур» компаниясынынъ ваькили Булат Курбанов быйыл былтыргыга коьре путевкалардынъ баалары тоьмен туьсирилгени эм аьжиликке бараяк дагестаншылар саны артканы акында айткан. Аьли уьшин Ортак бир аьжилик орталыгына 4 мынънан артык аьризелер берилген, эм «Марва Тур» специалистлерининъ билдируувлерине коьре аьжиликке бараяклар саны 5500-ге етисеек. Онынъ айтувы ман, быйыл аьжилик кылмага баратаган дагестаншыларды «Скат» деген Казах авиакомпаниясы канагатлаяк.

Аьжиликке бараяк дагестаншылар 28-нши августтан 5-нши сентябрь куьнлери ишинде ушаклар, уйлерине олар 18-нши сентябрьден 24-нши сентябрь куьнлери ишинде кайтаяклар.

реседилер.

Балалар эм ыспирлер 28-нши июнен 5-нши сентябрьге дейим ыьзлерининъ яде ата-аналарынынъ социаллык байланыслар Instagram селфи бетлеринде ыьзлери аьзирлеген суьврет пен бирге, не уьшин олар Дербентти эм Грозныйды коьтергишлейтаганы акында язбага яде сосы темага видео шакырувын салмага боладылар. Ызында ыьзининъ атын, тукумын, неше яс экенин, яшайтаган авылынынъ, каласынынъ атын эм #ГолосДетей#Минкавказ#Дербент2000#Грозный200# деген таянув соьзлери болмага язбага керек.

Йиберилген ислер Россия Федерациясынынъ Сырт Кавказ ислери бойынша министерствосынынъ официаллык сайтына салынаяк. Энь де ийги суьвретлердинъ эм видеодакырувлардынъ авторлары Дербент эм Грозный калаларынынъ куьнинде савгаланаяклар.

Терекли-Мектеб авыл яшавшысы

Минат Адильбековна Шадыровага

3-нши августта 10 яска толганы ман

Яйдынъ ярлык куьнинде

Бизим Минат тувыпты.

Буьгуьн болса кызымыз

Он ясына толыпты.

Алдыдагы йылларынъ

Куванышлар аькелсин.

Юрген йолга дайым да

Куьн шувагы тоьселсин.

Кутлавшылар: уйкен энеси Баалы,

энеси Галия, атасы Адильбек, анасы Зарина.

Сургут кала яшавшысы

Аминат Башировна Кутильгереевага

4-нши августта 1 ясына толуву ман

Алыста сен, Аминат,

Термилемиз коьрмеге.

Атынъ авыздан туьспейди,

Саламыз аьруув коьримге.

Кудай сага наьсипти

Эш кызганмай явдырсын.

Бактылы болсын яшавынъ,

Атынъды сый ман айттырсын.

Кутлавшылар: уйкен тетеси Юмаш, атайы Руслан,

тетеси Сакинат, нагашакалары Зейнадин, Ислам, энеси Сакинат,

абасы Камила, атасы Башир, анасы Гульнара, бебеси Алихан.

САВАПЛЫК

Ярдамласув ниетте

12-нши августта 18.30 саьатте Родопский буьварда Даггосфилармониядынъ яй майданында онкологиялык авырувлардан кыйналатаган балаларга ярдамга «Авырувсыз яша» деп саваплык концерти озгарылаяк.

ВРАЧТЫНЪ МАСЛАГАТЫ

Юкпалы мараз

Бу куьнлерде районымызда инфекциялы авырувлар бойынша онъайсыз эпидемиологиялык аьлдер туьзилген. Алдын шалып берилген билдируувлерге коьре – ол энтеровируслы инфекция.

Энтеровируслы инфекция (ЭВИ) – ол энтеровируслар ман шакыртылган ыткыр авырувлардынъ куьби.

Инфекция ава-тамшы, кир болган азыклар эм сув аркалы яде вирусы болган аьдем мен аьллескенде югады.

Бас куьшли авырыды, айланады, авырган куса-

Концерт дагестан эстрадасынынъ айтылган юлдызларынынъ катнасувы ман ытеек. Оны уйгынлавшылар – «Единая Россия» Савлайроссиялык политикалык партиясынынъ етекшилиги астында «Яша эм баска-

ларга яшав савкатла» деген саваплык фонды.

Баьри янлары авырытаганларды концертте ортакшылык этпеге эм балаларга коьмек этпеге тилек саламыз. Тел.: 89634085050.

ды, арада онынъ курсагы, аркасы авырыды, шаркына сепкинлик шыгады. Серозный вируслы менингит энтеровируслы инфекциядынъ авыр кеби болады.

Йогарыда коьрсетилген белгилерди сезсенъиз, авырыганды айырым боьлмеге коьширинъиз, тезлик ярдамды уйге шакырыныз.

Алдын шалув амаллары

Энтеровируслы инфекциялардан сакланув уьшин мунавдай йосыкларды тутпага тийисли: тек кайнатылган сувды ишпеге

керек, емислер мен ясылшаларды тазалап ювыныз; амал болса, коьп аьдемлер шомылатаган бассейнлерде тувыл, уйдегисинде шомылыныз, колынызды даьрет алганнан алдын эм сонъ ювыныз.

Бурынынызга оксолин эм виферон мазды ягыныз. Вируска карсы препаратлар ман (ингаверин, кагоцел эм с.б.) пайдаланыныз.

Оьзинъиздинъ эм балаларыныздынъ савлыгына эс беринъиз. Сак болув баьри шараларды тутынъиз.

М.ЯНМУРЗАЕВА,
врач.

«ШОЫЛ ТАВЫСЫ» (ГОЛОС СТЕПИ)

(+6)

ТОКТАСТЫРУВШЫЛАР:
Дагестан Республикадынъ Халк Йыйыны
эм Правительствосы.

Яваплы секретарь
УРАЗАЕВА Л.И.

Газета коьлем коммуникациялар тармагында эм маданият калымжады коршалауда законодательстводы тутувга тергев салув бойынша федераллык службасынынъ

ЮФО бойынша регионалык Управлениесинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИИ №ФС 10-6455 (26 январь 2007 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтастары редакциядыкы ман келиспеске боладылар. Авторлар язылмалары уьшин яваплылар. ДР-нынъ Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылув заманы – 17 саьатте. Баспалавга кол басылган – 16 саьатте.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район,
с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru

Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)

Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 2500 экз.
Цена – 5 рублей.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.

Газета отпечатана в типографии
ООО «Издательство «Лотос»
по адресу:
367018, ДР, г.Махачкала,
Проспект Петра 1, 61.